

УДК 371.3+811.111]:378.4

О. П. Мазур

ДОСВІД РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПИСЬМА В КУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Реформи останніх років у освітній системі України свідчать про намагання перейняти досвід західних колег. Це і не дивно, адже завданням освіти України, декларованим на сайті Міністерства освіти, науки, молоді та спорту є «створення життєздатної системи навчання для досягнення високих освітніх рівнів, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації а також виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних та організаційних засад» [1]. Реформи у сфері викладання іноземних мов значною мірою пов'язані із збільшенням ролі, а відповідно і вимог до письмового мовлення. Це зумовлено різними чинниками, найважливішим із яких є розуміння письма як соціокогнітивної діяльності, що передбачає критичне осмислення певної проблеми [2, с. 18].

Відтак, письмо розуміється не лише як спосіб перевірки знань студента, а в першу чергу як спосіб вивчення та критичного осмислення матеріалу, вибудовування власного розуміння, а також як спосіб розвитку навичок вчитись [3, с. 4]. Це спричинило появу в Україні протягом останніх десятиліть певної кількості публікацій, присвячених обговоренню сутнісних характеристик письмового мовлення, та його ролі в освіті загалом та у вивченні іноземної мови зокрема [3; 2].

Попри наявність певної кількості публікацій присвячених теоретичним аспектам навчання англomовному академічному письму в Україні, існує значна кількість проблемних аспектів. Так, частою практикою в Україні є проста проекція вимог до написання жанрів компілятивного (реферат) чи творчого (вір) характеру на написання есе – жанру, що у західній освіті має перш за все критичний або аналітичний характер. Відповідно, існує необхідність теоретичного осмислення особливостей навчання написання есе в українській (як і пострадянській загалом) освіті.

На нашу думку, необхідною основою для цього має бути досвід практичного використання есе як способу вивчення матеріалу із студентами. Відтак, метою даної статті є аналіз досвіду поетапного написання есе як частини курсу англійської мови для студентів першого курсу загалом технічних спеціальностей НУ «Львівська політехніка».

У нашому курсі робота над академічним письмом (написання есе) розглядається не як основне завдання, а як елемент інтегрованого підходу до навчання та як спосіб розвитку навичок вчитись. Відтак, написання есе має бути тісно пов'язане із вивченням однієї із профільних

дисциплін. Такий підхід можна реалізувати шляхом написання есе на одну із підтем, які можна виділити у курсі англійської мови, а саме «Студентська наукова робота», яка в свою чергу, тематично пов'язана з написанням курсового проекту по фаху. Очевидно, що адекватно вибрати тему студент може лише у співпраці із керівником фахового предмету. Враховуючи відсутність навиків письма у студентів, максимально ефективним способом організації роботи над есе є її поділ на етапи із паралельним напрацюванням певних навичок та роботи над власне матеріалом для есе. Приблизно такий поділ може виглядати наступним чином:

Таблиця 1. Етапи роботи над есе

Етап	Робота над темою	Розвиток навичок академічного письма
1.	Робота над джерелами	Конспектування, реферування, оформлення посилань
2.	Організація ідей	Способи організації ідей (брейнстормінг) та написання розширеного плану
3.	Формулювання гіпотези	Правильне формулювання основної думки есе
4.	Написання вступу	Основні елементи вступу: опис контексту, основна думка роботи, способи зацікавлення читача.
5.	Написання основної частини	Основні елементи англійського абзацу: речення, що виражає головну думку абзацу та речення, які її розвивають та підтримують
6.	Написання висновку	Основні елементи висновку: повторення головної думки есе, коментарі до теми
7.	Редагування (peer reviewing)	
8.	Перевірка гіпотези	Редагування тексту. Базові лексичні та граматичні особливості англійського письма.
9.	Остаточне формулювання гіпотези	Оформлення остаточного варіанту роботи, оформлення бібліографії
10.	Здача остаточного варіанту есе	

Перший етап – це опрацювання джерел, необхідних студентові для формування його розуміння певної теми чи проблеми. Їх можна вибирати різними способами: запропонувавши студентам самим знайти необхідну літературу, або попросити викладачів з фаху запропонувати кілька необхідних джерел і необов'язково, щоб всі джерела були англomовними; важливіше, щоб підібрана література була релевантною. Опрацювання літератури повинне відбуватись у комбінації із напрацюванням навичок конспектування, реферування та підсумовування прочитаного. Проблематичним на цьому етапі є те, що студенти не завжди розуміють важливість правильного конспектування та підсумовування прочитаної літератури, – ні в закладах середньої, ні вищої освіти така практика не використовується при виконанні письмових завдань. Є багато можливостей та вправ для напрацювання навичок конспектування та підсумовування, зокрема у підручниках [4; 5; 6; 7]; основним завданням цього етапу є конспектування джерел до есе, підсумування основних пунктів, які можна використати у тексті есе та правильне оформлення посилань. Важливим є також обговорення поняття плагіату та способів його уникнення за допомогою правильного перефразування тексту та оформлення посилань.

Завданням другого етапу є критичне осмислення матеріалу, отриманого на першому етапі роботи вироблення свого розуміння проблеми, і, відповідно, організація ідей. Цей компонент академічного письма включає проведення «мозкового штурму» (brainstorming) та написання розширеного плану есе. Можна виділити наступні техніки проведення «мозкового штурму»: складання списку ідей (listing), малювання діаграми чи схеми (scheming), описування ідей у вільній формі (freewriting). У першому випадку всі ідеї, які видаються цікавими чи важливими для розкриття теми, виписуються у рядок; потім їх опрацьовують, виділяючи ідеї, що частково повторюються, формуючи групи, шукаючи взаємозв'язку між ідеями і т. д. У другому випадку ідеї подаються у взаємозв'язку. Малювання схеми допомагає автору побачити їх взаємозв'язок, а також за допомогою побудови асоціативних ланцюжків сформулювати інші ідеї релевантні для даної теми. У третьому випадку автор описує всі думки, які тим чи іншим чином пов'язані із темою есе, а тоді працює із текстом, вибираючи те, що вважає необхідним чи цікавим. Результатом роботи на даному етапі є розширений план есе.

Етапи 3-6 пов'язані із виробленням навичок правильного мовного оформлення матеріалу. Маємо на увазі те, що якщо українське письмо є орієнтованим на автора (є способом його самовираження) чи на текст (основною цінністю є правильно граматично та стилістично оформлений текст), то англійське письмо є орієнтованим на читача (основне завдання автора – зробити свій текст максимально зрозумілим для читача). Відтак, є сенс попрацювати із студентами над необхідними елементами англomовних есе та відпрацювати навички правильного формулювання

гіпотези, основної думки абзацу та речень, що розвивають основну думку, правильним написанням висновку і т. д.

На етапі 7 задіюється техніка експертної оцінки (peer reviewing), коли студентів просять перечитати та дати відгук на есе одногрупників. Таким чином вони отримують змогу подивитись на текст з точки зору читача, і завдяки цьому, по-новому підійти до редагування свого тексту.

Етапи 8-10 спрямовані на роботу із готовим текстом – не надто часто практика в українській освіті. В англійській культурі такий підхід ґрунтується на баченні письма як процесу, у якому текст можна удосконалювати безкінечно. Враховуючи відмінності у розумінні письма, цілком зрозуміло, що часом студенти вважають редагування тексту зайвим, і часто залишають свій текст без змін. Частково перебороти бар'єр між розумінням письма допомагає техніка peer reviewing. Крім того, можна попрацювати над лексико-граматичними вправами, напрацювати використання академічної лексики і т.д.

Нарешті, оцінювання есе обговорюється із студентами на початку роботи, і може виглядати наступним чином: 5 балів – розкриття теми, 5 балів – логічність та послідовність викладу думки, 5 балів – лексика та граматики, 5 балів – правильне оформлення тексту (правильне перефразування та реферування, оформлення посилань); разом – 20 балів.

Описаний вище курс розрахований приблизно на 20 годин, причому лише 4 з них вимагають участі викладача, тобто роботи в аудиторії. Таким чином, його легко інтегрувати у курс англійської мови у вищому навчальному закладі, він відповідає вимогам сучасної освіти, адже передбачає, що основну роботу над дисципліною студенти виконують самостійно, та допомагає розвинути навички академічного письма, що є однією із основних вимог вищої освіти у західних країнах.

Практика проведення такого курсу із студентами «Львівської політехніки» учасниками щорічних студентських науково-технічних конференцій доводить, що він є дієвим способом розвитку навичок не лише англійського письма, а й критичного мислення та читання; а через поєднання завдань із роботою у межах спеціалізованих курсів студенти є достатньо мотивовані та зацікавлені. Відтак, описаний курс академічного письма може бути моделлю для навчання письма, що на даному етапі інтеграції України у Болонську систему є завданням першочергової ваги, якщо ми хочемо, щоб українська освіта повністю відповідала західним стандартам, і наші студенти мали можливість успішно навчатись у західних ВНЗ і ставали конкурентоспроможними фахівцями на європейському ринку праці.

Список використаної літератури

1. Положення про Міністерство освіти, науки, молоді та спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/provisions/> **2. Яхонтова Т. В.** Основи англійського наукового письма : навч. посібник для студентів, аспірантів і науковців /

Т. В. Яхонтова. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2002 – 217 с. **3. Як написати** успішне есе : методичні рекомендації до написання есе : [укл. К. С. Шендеровський] / Ін-т масової комунікації при КНУ імені Тараса Шевченка. – К. – 2007. – 34 с. **4. Folse K. S.** Great Essays: An Introduction to Writing Essays / K. S. Folse. – Boston : Houghton Mifflin Company. – 1999. – 224 p. **5. Hacker D.** Rules for Writers / D. Hacker. – Boston : Bedford / St. Martin's. – 2000. – 626 p. **6. Leki I.** Academic Writing: Exploring Processes and Strategies, Second Edition / I. Leki. – N.Y. : Cambridge University Press. – 1998. – 30 p. **7. Zemach D. E.** Academic Writing from paragraph to essay D. E. Zemach, L. A. Rumisek. – Oxford : Macmillan Education, 2005. – 131 p. **8. Oshima A.** Writing Academic English / A. Oshima, A. Hogue. – N.Y. : Longman. – 1999. – 337p. **9. Sullivan K. E.** Paragraph practice / K. E. Sullivan. – N.Y. : Macmillan Publishing. Co. – 1984. – 256 p. **10. Swales J. M.** Academic Writing for Graduate Students: A Course for Nonnative Speakers of English / J. M. Swales, C. B. Feak. – University of Michigan Press. – 1994. – 344 p. **11. Zemach D. E.** Writing in Paragraphs / D. E. Zemach, C. Islam. – Oxford : Macmillan Education, 2006. – 113 p.

Мазур О. П. Досвід розвитку навичок письма в курсі англійської мови у вищій школі

У статті пропонується використати есе як інтегроване завдання спрямоване на розвиток навичок письма, когнітивних навичок та способів вивчення спеціальних дисциплін. Описується досвід роботи над англійським есе, тематично пов'язаним із курсовим проектом із профільного предмету. Пропонується поділити роботу на десять етапів, причому на кожному із них розвиток навичок письма поєднується із роботою із матеріалом з курсового проекту.

Ключові слова: навички письма, академічне письмо, есе, критичне мислення.

Мазур О. П. Опыт развития навыков письма в курсе английского языка в высшей школе

В статье предлагается использовать написание эссе как интегрированное задание, направленное на развитие навыков письма, когнитивных навыков и способ изучения специальных дисциплин. Описывается опыт использования работы над англоязычным эссе, тематически связанным с курсовым проектом по профильному предмету. Предлагается разделить работу на десять этапов, причем каждый из них предполагает интегрированное развитие навыков письма и работы над материалом курсового проекта.

Ключевые слова: навыки письма, академическое письмо, эссе, критическое мышление.

Mazur O. P. The Experience of Developing Writing Skills in an English Course at the Technical Universities

The article analyzes the strategies of writing an essay in terms of developing writing skills, general cognitive skills in a way of studying English for specific purposes. The author focuses at the general purpose of academic writing- how to present information that displays a clear understanding of a subject. From the experience of having students write an essay within the framework of a course project in a specialized discipline, it is offered to divide the work into ten stages, with tasks for practicing writing and processing the material at each of them. Different techniques such as: brainstorming, listing, scheming, freewriting, peer reviewing that help students to gather, organize, assess and present the ideas about a course-related subject are described.

The author emphasizes the importance of the developing writing skills course to be included into the process of teaching foreign languages at the Ukrainian Universities in order to meet the requirements of Bologna system of education.

Key words: writing skills, academic writing, essay, critical thinking.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. пед. н., доц. Муқан Н. В.

УДК 373.5:811.111

Н. П. Нікітіна

**МОВНИЙ ПОРТФОЛІО ЯК ГНУЧКА
ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ**

Сучасний динамічний час стимулює впровадження у практику інноваційних методів навчання англійської мови в загальноосвітніх школах, серед яких вагоме місце посідають інтерактивні технології.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення та узагальнення теорії інтерактивних технологій навчання як ефективного методу навчання англійської мови та практичного їх застосування на уроках англійської мови на старшому ступені загальноосвітньої школи з метою оптимізації процесу оволодіння учнями необхідними знаннями, вміннями та навичками іншомовного спілкування.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що на сучасному етапі розвитку, аспекти інтерактивних технологій навчання англійської мови вже достатньо розроблені та висвітлені в роботах Г. Артем'єва, К. Баханова, С. Ніколаєвої, Є. Полат, О. Пехоти, Г. Селевка та ін. вітчизняних методистів. Разом з цим, активно вивчається досвід зарубіжних науково-практичних методичних розробок та інновацій